

NEWSLETTER

Grudzień 2013

Uchwała Sądu Najwyższego – Prawo o notariacie

Chcielibyśmy poinformować o treści **uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2013 roku** w sprawie o sygnaturze **III CZP 82/13** oraz podzielić się z Państwem naszymi uwagami odnośnie niniejszego orzeczenia.

Sąd Apelacyjny w Warszawie skierował do Sądu Najwyższego pytanie prawne dotyczące wykładni **art. 81 ustawy z dnia 14 lutego 1991 roku – Prawo o notariacie** (Dz.U. 2008 nr 189 poz. 1158 j.t.). W myśl tego przepisu „notariusz odmówi dokonania czynności notarialnej sprzecznej z prawem”.

Kwestią wymagającą wyjaśnienia stało się to, **czy w określeniu „sprzeczna z prawem” zawiera się także czynność notarialna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego**. Sąd Najwyższy odpowiedział na tak postawione pytanie twierdząco. Zgodnie z treścią sentencji określenie „sprzeczna z prawem” - **zawarte w art. 81 ustawy Prawo o notariacie - obejmuje także sprzeczność z zasadami współżycia społecznego, z tym że notariusz odmawia dokonania czynności notarialnej ze względu na tę sprzeczność, jeżeli wynika ona z treści zamierzonej czynności notarialnej lub z okoliczności jej dokonywania**.

Takie rozstrzygnięcie otwiera drogę do dochodzenia przez stronę odszkodowania od notariusza za szkodę poniesioną w wyniku dokonania czynności notarialnej sprzecznej z zasadami współżycia społecznego.

W przypadku, który spowodował wystąpienie do Sądu Najwyższego z pytaniem prawnym, spółka dochodziła na drodze sądowej od swoich kontrahentów roszczeń wynikających z postanowień umowy zawartej w formie aktu notarialnego. Sąd oddalił powództwo spółki, twierdząc, że żądanie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, gdyż zapis umowny, na którym oparte zostało roszczenie, godzi w zasady uczciwego obrotu i równości kontraktowej. Po przegraniu sprawy spółka pozwała notariusza o zwrot poniesionych kosztów aktu notarialnego oraz opłat sądowych poniesionych w związku z wytoczeniem powództwa swoim kontrahentom. Udzielenie przez Sąd Najwyższy odpowiedzi na pytanie prawne w brzmieniu jak na wstępie spowoduje, że w przypadkach zbliżonych do przytoczonego sądy będą się skłaniały do zasądzenia odszkodowań od notariuszy na rzecz stron, ze względu na dokonanie czynności notarialnej w sytuacji, gdy istniał obowiązek odmowy dokonania czynności.

Uchwała pośrednio nakłada na notariuszy obowiązek każdorazowego badania, czy dokonywana czynność notarialna – na przykład sporządzenie umowy w formie aktu notarialnego – jest zgodna z zasadami współżycia społecznego. Samo pojęcie zasad współżycia społecznego - sformułowane w art. 5 Kodeksu cywilnego - stanowi klauzulę generalną, jest zwrotem niedookreślonym. W ocenie stanów faktycznych, w odniesieniu do których badana jest zgodność z zasadami współżycia społecznego, sądy zmuszone są sięgać do norm pozaprawnych. Ocena dokonywana jest tylko częściowo w oparciu o mierniki zobiektywizowane. Funkcje klauzul generalnych i potrzeba ich istnienia w porządku prawnym były wielokrotnie przedmiotem badań doktryny i co do zasady nie kwestionuje się potrzeby istnienia klauzul generalnych w ramach porządku prawnego.

Należy się jednak zastanowić, czy każdorazowe rozważanie przez notariusza zgodności dokonywanej czynności z zasadami współżycia społecznego jest potrzebne i pożądane oraz czy w ogóle jest możliwe. Skoro przy interpretacji konkretnej czynności pod kątem zgodności z zasadami współżycia społecznego sięga się do nie w pełni zobiektywizowanych mierników oceny, to rzeczą naturalną jest, iż **ten sam stan faktyczny może zostać różnie zinterpretowany w zależności od podmiotu dokonującego interpretacji.** Czy notariusz obawiający się odpowiedzialności odszkodowawczej za dokonanie czynności, która może zostać uznana za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego, będzie zdolny we właściwy sposób wykonywać swoje obowiązki? Istnieje ryzyko, że obawa przed negatywnymi konsekwencjami dokonania czynności, która może zostać uznana przez sąd za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego, będzie skutkowałą odmową dokonania czynności, co do której notariusz ma jakiegokolwiek wątpliwości. **Z racji niedookreśloności pojęcia zasad współżycia społecznego wątpliwości pojawić się mogą w odniesieniu do bardzo wielu rozpatrywanych przypadków.** Czy notariusz każdorazowo powinien odmawiać dokonania czynności? Chcąc uniknąć negatywnych konsekwencji dokonania czynności sprzecznej z zasadami współżycia społecznego – zapewne tak. Z drugiej strony na odmowę dokonania czynności notarialnej stronie przysługuje zażalenie do sądu okręgowego. **Wprowadzenie klauzuli zasad współżycia społecznego do katalogu przesłanek dopuszczalności dokonania czynności notarialnej może stać się prostą drogą do zasypania sądów zażaleniami na odmowy dokonania czynności notarialnej ze względu na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego.**

O ile zgodność dokonywanej czynności notarialnej z normami prawa powszechnie obowiązującego jest możliwa do stwierdzenia przy wykorzystaniu zobiektywizowanych reguł oceny, o tyle stwierdzenie zgodności czynności z zasadami współżycia społecznego opiera się częściowo na subiektywnych regułach interpretacji. **Niepożądany jest stan, w którym jeden notariusz odmówi dokonania czynności powołując się na artykuł 81 ustawy Prawo o notariacie, a inny czynności dokona, będąc w pełni przeświadczonym o tym, że nie powinien odmówić dokonania czynności.** Taki stan mógłby powodować osłabienie bezpieczeństwa obrotu oraz zachwianie zaufania do zawodu notariusza.

Powyższa notatka sygnalizuje zapewne tylko niektóre niebezpieczeństwa i ryzyka, jakie niesie ze sobą uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2013 roku. **Pośrednią konsekwencją uchwały może stać się podniesienie przez towarzystwa ubezpieczeniowe wysokości składek na ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej notariuszy.**